
CĂRȚI CU VALOARE DE PATRIMONIU DIN BIBLIOTECA LUI PAUL GORE (identificarea și/sau inventarierea surselor)

Maria Danilov

Paul Gore (1875-1927), personalitate de excepție în viața social-politică, dar și cultural-științifică a Basarabiei de la începutul secolului XX (primele trei decenii), alături de multe alte preocupări și funcții pe care le-a deținut, a mai fost cunoscut de contemporanii săi ca un pasionat colecționar de carte veche și rară. Cea mai valoroasă parte a colecției de carte din biblioteca lui Paul Gore o constituie, fără îndoială, cea referitoare la istoria Basarabiei. Nu în zadar, susținea Nicolae Valuță, „biblioteca acestuia a fost cumpărată de Fundația „Regele Ferdinand” din Iași cu o sumă fabuloasă, nu în zadar atâția intelectuali din București, dar și din alte centre veneau la Chișinău pentru a cerceta valorile aflate în acea bibliotecă” (Valuță 1992, 32). În subiectul luat în dezbatere vom stărui anume asupra acestei componente din istoricul bibliotecii lui Paul Gore.

Evocări istoriografice. Se cunosc încă foarte puține date despre biblioteca lui Paul Gore. Cei care au scris în interbelic despre biblioteca acestuia, au pus în evidență doar informații de uz general. Referințele, în mare parte, se rezumă la aprecieri sumare, de elogiare și/sau evocare a personalității lui Paul Gore¹. Sever Zotta, cel care l-a cunoscut îndeaproape și a lăsat posterității, poate, cea mai frumoasă evocare a cărturarului Paul Gore, menționa, între altele: „nobil fără trufie, boier mândru dar drept [...], cărturar înțelept și modest, om bun și milostiv, prieten sincer și credincios, creștin evlavios și monarhist mistic – a fost Paul Gore o rară manifestare a geniului rasei noastre și ultimul cavaler al Basarabiei” (Zotta 2003, 39). Aprecierile asupra personalității lui Paul Gore, de către contemporanii săi au fost, însă, uneori contrariate de insuficiența cunoașterii. În concepția unor cer-

cetători interbelici Paul Gore a fost „un visător, un om de cabinet și de biblioteci” (Halippa 1938, 457-460). Apoi, încă de pe timpul ultimilor ani de viață, a mai fost și o uitare așternută peste cel care era cărturarul Paul Gore, fapt consemnat, de altfel, de Nicolae Iorga (cuvântul funerar): „În cei zece ani de la reunirea Basarabiei la trupul țării celei vechi, un om a trăit acolo, pe care încetul cu încetul lumea l-a uitat, fiindcă el nu aducea nicio pretenție și nu hrănea nicio ambiție [...]. Dar pentru dânsul România unită nu era un lucru neașteptat, care să-l arunce în arenă cu pofta nestăpânită de a înrâuri și a governa, pe care o au naturile nedepriuse cu puterea și în sângele cărora nu e nimic din tradițiile strămoșești de participare la cârmuire” (Iorga 2003, 43). Au fost acele timpuri defel ușoare într-o epocă în care Basarabia abia încerca să-și recupereze trecutul înstrăinării de Țara, în cei peste o sută de ani cât i-a fost dat să stea „sub ruși”. Acea Basarabie interbelică abia încerca să-și asigure ofensiva culturală spre asimilarea valorilor culturale ale neamului românesc de pretutindeni. O trecere spre valori, spre recuperarea acestora mai însemna o luptă continuă între vechi și nou. Însă acea trecere, acea epocă de recuperare culturale, atât de necesare sufletului basarabean a fost întreruptă brusc de tăvălugul regimului totalitar (1944-1989). După aproape o jumătate de secol de tăcere și uitare cu care a fost acoperită istoria Basarabiei sub regimul sovietic, s-a revenit la istoria ei cea adevărată abia după anul de grație 1989. În contextul amintit, scrierile istorice asupra personalității lui Paul Gore n-au întârziat să apară. Demn de remarcat că în anii '90 ai sec. XX au fost valorificate importante surse istorice din arhivele ieșene, privitoare la implicarea lui Paul Gore în mișcarea cultural-națională a basarabenilor, începând cu anul 1905 (Marșalcovschi, Roman 1999, 62-70).

În contextul evocărilor se înscrie și o lucrare notorie apărută în anii din urmă în colecția „Personalități eminente”, Biblioteca *Tyrageția* (Gore

¹ Cele mai frecvente evocări au fost consemnate în legătură cu decesul lui Paul Gore (18 decembrie 1927): Iorga 1927; Ciobanu 1928, 5-7; ANICB, Fond Gore Pavel, d. 44, f. 4; Gala Galaction, *Discurs funebru rostit cu prilejul morții lui Paul Gore*; Galaction 2003, 41-52.

2003, 248)². Unele aspecte privind activitățile cărțurărești ale lui Paul Gore sunt abordate – în lucrarea amintită – de către cercetătorul Gheorghe Palade (Palade 2003, 111-117)³. În paralel, în 2003, Vasile Malanețchi ia în dezbatere problema bibliotecii lui Paul Gore, mai exact problema asupra începuturilor bibliotecii și „completarea ei cu piese-unicat” (Malanețchi 2003, 42-45)⁴. De asemenea, cercetătorului Vasile Malanețchi îi aparține meritul de a scoate din anonimatul istoriei informații privitor la colecția de carte și testamentul lui Gheorghe Gore către fiul său: „cărțile mele în limba română, cum ar fi cronici, letopisețe și monografii, le las în folosință fiului meu Paul Gore, iar după moartea lui (vor trece) în proprietatea Universității din Moscova, al cărei curs l-am absolvit” (Malanețchi 2003, 42). Mai mult, autorul consideră că Paul Gore a moștenit și cărțile din biblioteca unchiului sau Vasile Gore. În sprijinul acestui argument susține precum că „cu prilejul instituirii unei burse de studii din mijloacele oferite de Vasile Gore (unchiul lui P. Gore), în cancelaria Gimnaziului regional din Chișinău a fost întocmit un proces-verbal (în baza copieii testamentului prezentat în dosar) din cuprinsul căruia rezultă că „Paul Gore, nepot de frate al lui Vasile Spiridon Gore, ajuns în rangul de consilier de stat, proprietar al satului Ghindești din ținutul Sorocii, a moștenit întreaga bibliotecă a acestuia” (dosarul a fost întocmit în 7 martie 1911 - încheiat la 28 aprilie 1912). Cercetătorul susține că în faza inițială de constituire, biblioteca lui Paul Gore s-a completat cu o serie de volume, provenind din colecțiile adunate de-a lungul anilor de către tatăl și unchiul său (Malanețchi 2003, 43). În mare, vom observa, că multiple aspecte ale problemei ce țin de istoricul bibliotecii lui Paul Gore sunt doar enunțate și/sau semnalate, de autor, fără însă a se contura într-o temeinică cercetare asupra subiectului luat în dezbatere⁵. Sunt motive să constatăm

² Vezi capitolul „Restituiri”; volumul cuprinde și o serie de lucrări din opera cărțurării basarabean (p. 133-248).

³ Autorul a publicat în baza surselor cercetate din colecția de manuscrise a BAR, însă acestea, la rândul lor, au fost publicate integral de Pan Halippa în 1939. Vezi (Scrisori 1939, 409-459).

⁴ În paralel, în 2003, informații privitor la ex-librisul cărților din biblioteca lui Paul Gore au fost publicate la Iași. Vezi (Malanețchi 2003).

⁵ De remarcat, totuși, că investigațiile cercetătorului Vasile Malanețchi asupra istoricului bibliotecii lui Paul Gore continuă. Subiectul a fost abordat în comunicarea *Testamentul lui Paul Gore (și alte mărturii despre cărțurar și biblioteca sa)*, susținută în cadrul Simpozionului Național „Istorie, Cultură, Patrimoniu”, ediția a V-a, la Muzeul Literaturii Române din Iași, 1 și 2 noiembrie 2012. În contextul amintit s-a precizat, că informațiile asupra colecției de carte au constituit subiectul unei teze de licență (USM, FJȘC): *Biblioteca lui Paul Gore*, Chișinău, 2011, 120 p. (manuscris).

că, istoricul bibliotecii lui Paul Gore rămâne în continuare o tematică încă foarte puțin cercetată sub aspectul restituției documentare a surselor celor dintâi. Care sunt, totuși, aceste motive? Dispersarea surselor sau încetineala noastră?⁶.

Identificarea surselor. Treceam, în sfârșit la examinarea problemei, pornind de la o succintă prezentare a surselor istorice, care, actualmente sunt dispersate în mai multe colecții, atât din România, cât și din Republica Moldova. Din capul locului, însă, ar trebui să intervenim cu o remarcă: cea mai prețioasă parte a colecției de carte din biblioteca de altădată a lui Paul Gore se deține, totuși, în arhivele ieșene, în special la BCU „Mihai Eminescu”. Unii cercetători, însă, susțin prompt: „colecțiile de documente și cărți ale lui Paul Gore, urmașii le-au vândut pe părți la câteva biblioteci și persoane particulare. Astăzi a vorbi despre colecția lui Paul Gore este imposibil” (Colesnic 2010, 55). Așa să fie oare? Să urmărim în continuare „ce și cât” s-a păstrat din colecția arhivelor de altădată ale lui Paul Gore?

- Colecția *Gore Pavel* (Fondul personal Paul Gore), deținută de Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale București: cuprinde 96 de unități inventariate (1579-1945)⁷; în mai multe inventare (d. 4, 6, 8, 9) se regăsesc informații istorice referitoare la biblioteca lui Gheorghe Gore, la activitatea acestuia pe tărâm cultural în Basarabia, în special colecția de materiale publicate în buletinul gubernial (*Bessarabskie Oblastnye Vedomosti*), între anii 1866 și 1868. Informații, care privesc direct istoricul bibliotecii lui Paul Gore se regăsesc nemijlocit în inventarul colecției sub nr. 32 (catalogul bibliotecii, f. 1-245 file); și 43 (6 file). În cel sub nr. 21 s-au conservat patru imagini cu ex-libris executate de către însuși Paul Gore pentru cărțile din biblioteca sa. De asemenea, sunt conservate o serie de lucrări ale lui Paul Gore. Spre exemplu, manuscrisul studiului despre „mazi-li” sau cel despre „partidele politice din Basarabia de la 1812 până azi”: nr. 49 (1833-1918), cu un volum consistent de documente (61 file), în-

⁶ Încercări de a valorifica fondul documentar al arhivelor din România, fie din București, fie din Iași, de-a lungul anilor, au fost mai multe. În contextul amintit, cercetătorul Sava Pânzaru, se pare, a fost printre primii care au semnalat/identificat existența catalogului de carte din biblioteca lui Paul Gore, în colecția arhivelor bucureștene.

⁷ Arhivele Naționale Istorice Centrale București (în continuare ANICB), Fond Gore Pavel, inv. 1445 (nr. 117).

tre care se regăsește și copia testamentului (în limba rusă), al lui Spiridon și Gheorghe Gore Leoa; La fel de prețioase sunt informațiile din dosarele sub nr. 10 (1876-1923); nr. 11 (1901-1930), nr. 87 (1900), diverse acte cuprind: certificate, acte de stare civilă, notițe, manuscrise etc.;

- Fondul personal *Sever Zotta* (d. 41)⁸ cuprinde informații despre Paul Gore și familia sa; Fondurile personale *Visarion Puiu; Pantelimon Halippa*⁹, în care se dețin informații relevante privind corespondența purtată cu Paul Gore;
- Biblioteca Academiei Române, fondul de manuscrise: corespondența lui Paul Gore cu Ioan Bianu, bibliotecarul Academiei privitor la cărțile trimise/donate de Paul Gore, cărți ale unor autori ruși care au scris despre români, documente și materiale statistice, diverse culegeri istorico-geografice, hărți;
- Colecția *Paul Gore* (Fondul personal Paul Gore), deținută de Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași cuprinde patru pachete importante de documente (1766-1927), mare majoritate scrise în limba rusă¹⁰.
- În arhivele ieșene au mai fost integrate în alte inventare (inv. 149, 173, 180, 183-214, 223-228, 400, 763, 1022) diverse alte categorii de documente ce țin de numele lui Gheorghe Gore, de stema familiei Gore. Sau cele din colecția *stampe și foto*, spre exemplu, integrate probabil din cauza dimensiunilor mari.

Importante sunt notițele manuscris extrase din diverse lucrări ale autorilor ruși referitoare la anexarea Basarabia. Sau cele cu referință la organizarea populației din punct de vedere etnic, precum și raportul numeric de-a lungul secolului al XIX-lea, în baza cărora Paul Gore împreună cu Petre Cazacu au întocmit prețiosul studiu *Populația Basarabiei pe naționalități după izvoare oficiale rusești*, publicat în 1919 (în *Convorbiri literare*, iulie-august). Cert este că documentele din acest fond completează esențial baza necesară într-o realizare a unei biografii complete, savante, pe care o merită cu prisosință Paul Gore, dar și în elaborarea unor importante studii de genealogie,

istorie socială sau instituțională privitor la Basarabia secolului al XIX-lea.

Colecția ieșeană a ajuns la Direcția Arhivelor județene datorită lui Sever Zotta (director în anii 1912-1934), care l-a convins pe Paul Gore să depună spre păstrare o parte din colecțiile sale. O parte doar, pentru că cele mai prețioase colecții de documente se dețin, totuși, după cum s-a arătat mai sus, în arhivele bucureștene (Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale) și care cuprind cea mai voluminoasă parte (96 de unități arhivistice inventariate (1579-1945) din arhiva neamului Gore¹¹.

Această constatare o completează multiple alte probe documentare ce se dețin în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași. Instituția amintită deține o parte însemnată din volumele bibliotecii lui Paul Gore. Acestea au intrat în patrimoniul instituției prin achiziții publice (cumpărate de Fundația „Regele Ferdinand I”)¹².

Decodificarea surselor istorice. *Referatul asupra conținutului bibliotecii lui Paul Gore* (martie 1932). Nu vom lua în dezbatere problemele legate de condițiile în care o parte din biblioteca lui Paul Gore a fost cumpărată de Fundația „Regele Ferdinand I”, dar nici cele ce vizează împrejurările în care unele exemplare prețioase au ajuns ulterior pe diferite mâini, în colecții particulare (Malanețchi 2003, 43). Și asta pentru că, nu avem suficiente probe cu acoperire documentară. Nu se cunoaște exact nici măcar anul și ziua când a fost cumpărată colecția (sau numai o parte a colecției?) de carte din biblioteca lui Paul Gore. De asemenea nu se cunosc în amănunte împrejurările în care colecția de carte a fost dispersată. Problemele enunțate abia urmează să se contureze în subiectul unor cercetări viitoare.

Mărturiile aduse în discuție au ca acoperire surse istorice inedite din colecția de documente a Arhivelor Naționale din București. În mare parte, acestea se referă la conținutul, numărul și limba scrierii cărților din biblioteca lui Paul Gore, răma-

⁸ ANICB, Fond Sever Zotta. 1802-1927, inv. 948 (nr. 287).

⁹ ANICB, Fond Pan Halippa, inv. 2126 (121).

¹⁰ Arhivele Naționale ale României. Direcția Județeană Iași (în continuare ANRDJI), Fond 359 (Lista Fondurilor și Colecțiilor din Arhivele Naționale Iași este acum disponibilă și poate fi consultată on-line), vezi: www.arhivelnationale.ro.

¹¹ ANICB, Fond Gore Pavel (1579-1945), inv. 1445 (nr. 117).

¹² Fundațiunea „Regele Ferdinand I” a fost una culturală, înființată în Iași la inițiativa Regelui Ferdinand I. În acest scop a fost construită o clădire monumentală care a adăpostit o bibliotecă, săli de expoziție și birouri. După 1945 în această clădire a fost transferată biblioteca Universității din Iași, prin fuziunea celor două biblioteci formându-se Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași.

să moștenire testamentară fiului acestuia Valeriu (Bezviconâi 1932, 57)¹³. De fapt, este vorba despre un text/referat „asupra conținutului Bibliotecii răposatului Paul Gore din Chișinău după catalogul ce s-au dat subsemnatului [Ioan Pelivan] de către familia răposatului Gore”¹⁴. Aspectul cel mai important în contextul dezbatărilor noastre este faptul că, textul referatului este alcătuit „după catalogul ce s-au dat subsemnatului”, ceea ce presupune că Paul Gore avea o colecție îngrijită, catalogată. Pentru a respecta întocmai rigorile unui asemenea document prețios vom cita integral conținutul acestuia: „Biblioteca lui Paul Gore cuprinde:

I. Cărți rusești – 2 530; cărți românești – 2 240; cărți franceze, germane, italiene – total 204.

II. După materie cărțile se pot împărți în felul următor: istorice – 1 568; literare – 540; dicționare, enciclopedii – 176; juridice, codice, jurisprudență – 610; calendare – 13; cărți de artă – 27; reviste diferite – 72. Restul sunt cărți politice, bisericești, de științe naturale, geografie, medicină, filologice, sociologie, filozofie etc.

III. Cărți privitoare numai la Basarabia: românești, rusești, etc. În total sunt 611¹⁵.

IV. În afară de cele catalogate și pomenite mai sus se adaugă următoarele reviste ruse, cărți ruse și franceze necatalogate. Reviste: *Минувшие годы*, pe trei ani; *Исторический Вестник*, pe 16 ani; *Наблюдатели*, pe opt ani; *Русская мысль*, pe șapte ani; *Вестник Европы*, pe 25 de ani; *Русское слово*, *Русская старина*. (Cărți: povestiri și diverse romane ale scriitorilor ruși) – 300; diverse cărți franceze – 522¹⁶.

Textul sursei citate este urmat de un altul intitulat „*Evaluarea Bibliotecii*”¹⁷. În contextul subiectului nostru acest document are o importanță excepțională, de aceea îl vom cita în întregime: „Subsemnatul, am evaluat numai o parte din cărțile arătate la cap. III, căutând să le apreciez sub prețul pieței.

Unele cărți prezintă rarități bibliografice, care costă de la 1.000 până la 10.000 bucata, aproape jumătate din cărți sunt bine legate. Dacă am considera totalul cărților din biblioteca Paul Gore numai la 5 000 exemplare, cifra adevărată fiind de 6 000 exemplare, și dacă am evalua în mijlociu fiecare carte la 100 lei, totalul cărților ar costa – 500.000 lei.

Dar trebuie de notat că acele 1568 cărți istorice, trebuie evaluate la minim 200 lei bucata, fiecare carte, adică la 313.600.

Apoi 176 cărți de dicționare și enciclopedii, trebuie, de asemenea evaluate la minim 200 lei bucata, fiecare carte, adică la 35.200 lei.

Cât privește cărțile referitoare la Basarabia, ele se prezintă ca cele mai importante și mai prețioase. Am evaluat aproape fiecare carte în parte. Suma totală prezintă cifra de 44 325 lei. În sfârșit cărțile literare nu pot fi evaluate mai puțin de 50 lei bucata. Prin urmare vor costa, lei 16.200.

Astfel lăsând fără aprecieri restul cărților și evaluăm numai 2895 bucăți, trebuie să constatăm că biblioteca lui Paul Gore nu poate fi mai puțin de 400.352 lei. Țin să adaug că familia răposatului Paul GORE pretinde pentru bibliotecă suma de lei 200.000.

Martie 1932, Chișinău”¹⁸.

Prin urmare, acest prețios document a fost alcătuit în scopul unei evaluări estimative a colecției de carte din biblioteca lui Paul Gore, care urma să fie supusă unei licitații publice pentru vânzare¹⁹. Mai întâi, vom observa că sursele citate scot în prim-plan valoarea cărților referitoare la Basarabia din cuprinsul bibliotecii lui Paul Gore. Acestea – în opinia celui care a evaluat colecția – se prezintă „ca cele mai importante și mai prețioase”, fapt ce l-a determinat să supună estimării valorice fiecare exemplar în parte. Apoi, din datele orânduite în textul referatului, observăm că aproape 50 la sută o alcătuiau cărțile în limba română, fapt de fel neglijabil în contextul problemei luate în dezbatere. Nu în zadar, atunci când Onisifor Ghibu a vizitat pentru prima data casa lui Paul Gore (aprilie 1917), și-a exprimat admirația, apreciind-o ca

¹³ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 43, f. 1-6.

¹⁴ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 43 (6 file): *Referatul asupra conținutului bibliotecii lui Paul Gore după catalogul ce s-au dat subsemnatului*.

¹⁵ În urma cercetărilor asupra catalogului bibliotecii lui Paul Gore (vezi ANICB, Fond Gore Pavel, d. 32, f. 214-245), s-a constatat că sunt 651 volume (nu 611 (!), după cum se afirmă în sursa citată).

¹⁶ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 43, f. 1.

¹⁷ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 43, f. 2.

¹⁸ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 43, f. 2.

¹⁹ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 43: *Raport asupra conținutului bibliotecii răposatului P. Gore din Chișinău făcut în scopul vinderii bibliotecii de către fiul răposatului*.

„foarte mare [...], cu multe cărți românești” (Ghibu 1992, 190).

O altă sursă importantă din colecțiile arhivelor bucureștene se regăsește în inventarul sub nr. 32: „Catalogul cărților din biblioteca lui Paul Gore”. Documentul se păstrează în copie dactilografiată (rusă și română) și cuprinde 245 file, pe hârtie subțire, transparentă, unele texte/file sunt abia lizibile²⁰. În catalog sunt inventariate 5014 (titluri), ceea ce constituie 6456 volume, dintre care: 2240 sunt cărți cu tematică istorică, ediții moderne în limbile română și franceză²¹; 2123 – volume rusești²²; 651 – cărți referitoare la istoria Basarabiei²³ în limbile rusă și română; 171 – diverse reviste, ediții în română și rusă.

„Bessarabiana” lui Paul Gore. Să revenim asupra cărților „referitoare la Basarabia” din cuprinsul catalogului bibliotecii lui Paul Gore. După cum s-a subliniat mai sus, acele volume (651) au fost apreciate „ca cele mai importante și mai prețioase”²⁴. Fără îndoială, cărțile adunate cu atâta jertfire în cursul a două generații (tatăl și fiul), pot fi considerate adevărate valori patrimoniale, nu numai în contextul istoriei cărții din Basarabia sau despre Basarabia „sub ruși”, ci într-un context mult mai larg al istoriei cărții românești și străine (despre români) deopotrivă.

Titlurile cărților (după cum au fost înregistrate în Catalog²⁵) sunt îngrijite, pe alocuri, apar și datele de referință. Nu peste tot însă, apar anii de ediție, locul de tipar și autorul. Cronologic, cele 651 de titluri (cărți, albume, enciclopedii, calendare, culegeri de documente, hărți) referitoare la istoria Basarabiei se înscriu între a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și primele trei decenii ale secolului XX (1926). Marea majoritate, însă, o alcătuiesc scrierile în limba rusă, apoi cele în română, franceză și germană.

Bineînțeles că, spațiul rezervat acestui studiu nu ne permite să publicăm lista completă a cărților (ne referim, în primul rând, la acea parte a colecției care cuprinde cărți cu privire la Basarabia),

aceasta urmând să fie valorificată într-un context mai larg al investigațiilor. Vom prezenta doar o parte din acea prețioasă colecție – primele 60 de titluri din cele 651 de titluri privitoare la Basarabia, înregistrate în catalogul bibliotecii lui Paul Gore (vezi Anexa 1). Este important să reținem că sursele istorice din arhivele bucureștene au conservat și câteva mostre de ex-libris/etichetă (vezi Anexa 2) care, de regula, însoțeau cărțile din colecția bibliotecii lui Paul Gore²⁶. Imaginea ex-libris este datată cu anul 1908, textul scris imprimat cu caractere latine, ceea ce este o mărturie în plus a unei conștiințe românești clare în problemele identitare. O analiză temeinică asupra acestor volume din biblioteca lui Paul Gore ne lipsește. Studiile, însă, nu vor întârzia să apară din momentul în care va fi cercetată acea parte a colecției de carte din Biblioteca lui Paul Gore, ce se păstrează în patrimoniul Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași.

Realizarea unei sinteze asupra istoricului acestei excepționale biblioteci basarabene, asupra completării acesteia cu studii și cercetări din istoria Basarabiei de către Paul Gore, în special, este o sarcină de fel ușoară. Pe măsură valorificării, dar și valorizării surselor istorice depozitate în diverse colecții, de stat sau particulare, vor fi realizate și sintezele mult așteptate. Nu sunt deloc lipsite de interes probele documentare din colecția arhivelor din Chișinău în această privință. Pe numele guvernatorului din Basarabia, în 1910, a fost înregistrată o relevantă corespondență cu Comitetul de cenzură străină din Odesa. Cenzorii de acolo solicitau insistent exercitarea cenzurii asupra cărților – cinci pachete cu cărți în limbă română sosește pe numele lui Paul Gore²⁷:

- Adresa Comitetului de cenzură străină din Odesa din 9 martie 1910 (nr. 212) către Guvernatorul din Basarabiei.

„Conform adresei Domniei Voastre din 10 octombrie 1908, nr. 1329, pe numele serviciului de poștă al cantorei din Odesa au fost primite cinci pachete 1) pe numele lui Gore – două pach. 2) pentru Adunarea Nobilimii – 3 pach.; 3) Popescu din Chișinău – 1 pach.; 4) Universitatea din Iuriev – 1, în care s-au dovedit a fi cărți în limba română și care au fost expediate Excelenței Voastre, pe adresa cancelariei. În numele Comitetului de

²⁰ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 32 (245 file), legat; inventarul a fost consultat de Sava Pânzaru (2000), Maria Ișaev (2000), Eugenia Danu (2001), Felicia Diaconu (2002), Maria Danilov (2005) ș.a.

²¹ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 32, f. 2-104.

²² ANICB, Fond Gore Pavel, d. 32, f. 105-213.

²³ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 32, f. 214-246.

²⁴ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 43 (6 file).

²⁵ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 32, f. 214-245.

²⁶ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 21, f. 1-4.

²⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 8987, f. 8.

cenzură străină din Odesa, avem onoarea, Domnia Voastră, a Vă ruga să ne înștiințați privitor la rezultatele de control. Președinte, censor superior/semnătura”²⁸.

- Adresa de răspuns a guvernatorului din Basarabia din 25 aprilie 1910 (nr. 938), către Comitetul de cenzură străină din Odesa.

„Informează Comitetul, precum că pachetele trimise pe numele lui Gore, Adunarea Nobilimii, Popescu și Universitatea din Iuriev [Dorpat], în urma verificării acestora de către censorul cu funcții speciale pentru literatura străină [Gheorghe Madan]²⁹ au fost redirecționate destinatarilor. Viceguvernator/semnătura”³⁰ (vezi Anexa 3).

Este curios să constatăm, totuși, că cenzorii din Odesa – cu toată tenacitatea și perseverența de care dădeau dovadă în munca lor de cenzurare a cărții, erau supraîncărcați de acea avalanșă de carte străină, care intra în Imperiul Rus la începutul secolului XX. Observăm, că pachetele cu carte (pe numele lui Paul Gore) au fost depozitate la Comitetul de cenzură din Odesa timp de aproape doi ani (1908-1910). Și abia în aprilie 1910 au fost returnate. Un argument în plus este și o altă adresa a Comitetului din 3 mai 1910 (nr. 393), în care cenzorii din nou, repetat, cer confirmarea șefului din Basarabia în problema cărților³¹ (vezi Anexa 4). Altceva este să constatăm, că funcționarul imperial de la Comitetul de cenzură străină n-a consemnat pentru posteritate și titlurile cărților destinate lui Paul Gore.

Multiple alte mărturii ne sugerează că Paul Gore „a făcut primii pași către unirea sufletească cu România, pe când încă cei mai mulți dintre viitorii „mari naționaliști șovăiau” (Bezviconi 1932, 57-59). A fost printre puținele personalități de elită ale Basarabiei „sub ruși”, care a întreținut o permanentă și benefică (pentru completarea bibliotecii sale cu carte românească) colaborare culturală cu Ioan Bianu, bibliotecarul Academiei Române. În 1939, Nicolae Iorga publica cu aleasă satisfacție o bună parte – 14 scrisori (1912-1926) din corespondența lui Paul Gore cu Ioan Bianu în paginile revistei *Cuget clar*. De altfel, editorul n-a uitat să consemneze (în partea inferioară a pa-

gini): „Toate scrisorile sunt date de Pan Halippa” (Scrisori 1939, 401-412, 456-459).

Problema cărții, a cărții care încerca să treacă opreliștile de frontieră, să circule și să ajungă acolo unde de ea – Măria Sa Cartea – era mai multă nevoie persistă în toate textele scrisorilor amintite. Spre exemplu, în scrisoarea din 28 decembrie 1912, Ioan Bianu scrie (către Paul Gore): „Sper că ați primit scrisorile noastre d[e] înainte de Sărbători și că vi se vor fi dat asemenea și cărțile trimise de noi. Acum vă rog să-mi iertați de a îndeplini o rugare pe care sânt silit să v-o fac [...]. Văd o dare de seamă despre cartea publicată în acest an cu titlul: *Kratkij ocerk o bessarabskom dvorjanstve. 1812-1912* [Краткий очерк о бессарабском дворянстве], de A.N. Krupenski³².

Această carte are preț pentru istoria noastră a Românilor, iar noi nu avem la Chișinău pe nimeni prin care să procurăm cărțile privitoare la Români în trecut și în prezent” (Scrisori 1939, 409). După cum putem ușor desprinde conținutul mesajelor din cuprinsul acestei extraordinare corespondențe, apoi schimbul de carte a fost mereu subiect de discuție dintre cei doi mari bărbați ai neamului. În adresa din 7 iunie 1913, Ioan Bianu scrie:

„Prea stimate domnule Gore,

Am primit cartea Excelenței Sale domnului Casso despre Basarabia [Кассо Л.А. Россия на Дунае и образование Бессарабской области, Москва, 1913]³³. Mulțumesc că mi-ați trimis-o. Mi-o trimisese și excelența sa autorul” (Scrisori 1939, 411).

Această prietenie intelectuală, această grijă de carte, „de cărțile din bibliotecile noastre” a continuat și după anul 1918 (scrisoarea din 25 noiembrie 1921): „Prea onorate domnule coleg,

Academia noastră este lipsită de o colecție de documente de cea mai mare însemnătate pentru cunoașterea istoriei noastre. Este vorba de publicațiile, peste 100 de volume³⁴ ale „Societății imperiale rusești de istorie”, care funcționa sub președinția țarului³⁵.

³² ANICB, Fond Gore Pavel, d. 32, f. 214.

³³ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 32, f. 214; vezi Catalogul, Кассо Л.А. Россия на Дунае и образование Бессарабской области, Москва, 1913 (nr. 4).

³⁴ Societatea imperială „de istorie și antichități din Odesa” a editat 33 de volume ale revistei *Записки Одесского Общества Истории и Древностей* /ЗООИД (1844-1919).

³⁵ Este vorba de Societatea Imperială *Одесское Общество Истории и Древностей* (25 martie 1839).

²⁸ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 8987, f. 8.

²⁹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 8987, f. 19; vezi Adresa lui Gheorghe Madan din 13 aprilie 1910 (nr. 984) către guvernatorul basarabean.

³⁰ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 8987, f. 12.

³¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 8987, f. 20.

Îmi închipui că biblioteca din Chișinău trebuie să aibă un exemplar – poate chiar două – din această colecție, sau că se află în bogata domnie voastre bibliotecă particulară” (Scrisori 1939, 458-459).

O singură scrisoare din cele publicate are o altă destinație. Este vorba de o adresă a lui Paul Gore către „generalul Popovici”. Se decodifică din acel text un uimitor mesaj adresat către întreaga ființă românească, o rugămintă, un testament, de fapt, lăsat nouă, urmașilor: „[...] Nu uitați Basarabia, domnule general, nu uitați că această Basarabie este „locus minoris resistentiae” al organismului nostru național, că aveți aici armată puțină pentru dușmanii așa de numeroși [...]” (Scrisori 1939, 459). Este acest mesaj o uimitoare lecție de istorie, o pagină demnă de a fi consemnată în analele „tratatului de istorie a Neamului”.

Paul Gore a fost unul „dintre cei mai puternici succesori, păstrători ai culturii românești în Basarabia. El și câțiva boieri inimoși au conservat focul sacru al sentimentului românesc primit de la predecesori și de la tați sau moși”³⁶. Acea cunoaștere i-a fost transmisă de tatăl său (Gheorghe Gore) împreună cu acea minunată bibliotecă românească și cu acele nespuse de prețioase cărți cuprinzătoare asupra trecutului basarabean. Paul Gore vorbea și scria „perfect românește și practica conversația și scrierea această cu o supremă dezinvoltură și fără vreo puțință de a fi fost trecut pe lista separatiștilor [...]” (Nour 2003, 57). Fără îndoială că, cea parte a bibliotecii care cuprindea cărți privitoare la Basarabia era cea mai însemnată, cea mai solicitată în investigațiile întreprinse de Paul Gore. Acestea au început de timpuriu. Primele scrieri ale lui Paul Gore vor fi încheiate în rusește (despre *mazil*³⁷, în 1908; *răzeșii*, în 1911). La o lectură atentă a textelor vom observa că sursele citate de autor – aproape toate se regăsesc în colecția din biblioteca sa particulară. În anii 1919-1920 sunt publicate, de fapt, cele mai importante lucrări istorice ale lui Paul Gore. Atunci când în 1919, la Conferința de Pace de la Paris se discutau destinele Basarabiei, Paul Gore va trimite delegației române, în ajutor, lucrarea *Plebiscitul în Basarabia*. O broșură în manuscris [scrisă în franceză] în care prin citate din diferiți autori ruși și străini, dovedea că Basarabia este pământ ro-

mânesc. Sever Zotta susținea, că era prima lucrare, adică „încercare publicistică în limba română, care vădește cu siguranță de stil a omului de înaltă cultură, de mult în corespondență cu intelectualii din vechiul regat și în zilnic contact cu biblioteca lui românească” (Zotta 2003, 27). În 1919, a mai elaborat (împreună cu dr. Petre Cazacu) studiul *Populația Basarabiei după izvoare oficiale rusești* (10 p.). Este un model de scriere a studiului istoric însoțit de o solidă documentare și o bibliografie exhaustivă, în mare parte necunoscută pe atunci istoriografiei românești. Logica cifrelor aduse în discuție demonstrează fără echivoc superioritatea numerică a românilor basarabeni în provincia de la est de Prut. De asemenea, studiul *Administrația și Zemstvoul* (1920) este unul axat în actualitatea politică a zilei, pe disputele provocatoare și confuze, care bântuiau în spațiul basarabean privitor la ideea reintroducerii /reactivării „Zemstvoului” în provincie. În prim-plan apare forța argumentului istoric. Paul Gore amintește în încheiere cuvintele lui Cezar Bolliac din parlamentul român: „Domnilor deputați, știința nu se pune la vot” (Zotta 2003, 29). Temeinicia cunoașterii istorice a mai demonstrat-o în studiul *Ștefan Alexandrovici „Voievodici voloșșchii”*. *Schiță istorico-genealogică* (Gore 1920, 10). După cum observa și Sever Zotta, Paul Gore a reușit să realizeze „cu o bogată utilizare la noi a necunoscutelor izvoare bibliografice rusești [...], prețioase știri despre ultimii ani de viață ai acestui fiu al lui Alexandru Lăpușeanu, a cărui urmă o pierduse istoriografia noastră” (Zotta 2003, 30).

Concluzii. Paul Gore, personalitate de excepție în istoria culturală a Basarabiei „sub ruși”, a fost printre puținii basarabeni, care a reușit să adune o impunătoare colecție de carte românească. Acesta a întreținut o permanentă și benefică (pentru completarea bibliotecii sale cu carte românească) colaborare culturală cu Ioan Bianu, biblioteca Academiei Române. Deocamdată constatăm, însă, că cea mai valoroasă parte a colecției din biblioteca lui Paul Gore („*Bessarabiana*” lui Paul Gore), o alcătuiesc cărțile referitoare la istoria Basarabiei „sub ruși” (651 titluri). Fără îndoială, cărțile adunate cu atâta jertfire în cursul a două generații (tatăl și fiul), pot fi considerate adevărate valori patrimoniale, nu numai în contextul istoriei cărții din Basarabia sau despre Basarabia „sub ruși”, ci într-un context mult mai larg al istoriei cărții românești și străine (despre români). Pe

³⁶ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 7, f. 5.

³⁷ ANICB, Fond Gore Pavel, d. 21; în acest inventar se păstrează manuscrisul *Затиска об однодворцах (мазилах)*, 29 марта, Кишинев, 32 стр.

de altă parte însă, trebuie să constatăm că biblioteca lui Paul Gore (6456 volume) a fost dispersată de-a lungul anilor, cărțile ajungând în diferite colecții publice sau particulare. Există, în istoricul bibliotecii lui Paul Gore, o mulțime de probleme cu totul principiale, care nu pot fi elucidate altfel decât prin investigații de durată. Sarcinile de cercetare ce decurg din aceste considerații presupun o muncă sistematică, o muncă orientată prioritar

spre identificarea și valorificarea surselor istorice autentice în scopul reconstituirii istoricului acestei biblioteci boierești basarabene. Or, această bibliotecă particulară se constituie într-un simbol al dinastiei Gore din Basarabia. Un simbol al dragostei de neam, de țară, de datină. Iar în acest context biblioteca lui Paul Gore întruchipează tot ceea ce avut mai de preț și mai valoros provincia românească de la est de Prut.

Izvoare/surse istorice

ANICB, Fond Gore Pavel (1579-1945), inv. 1445 (nr. 117).

ANICB, Fond Gore Pavel, d. 32, 1-245. Catalogul bibliotecii lui Paul Gore.

ANICB, Fond Gore Pavel, d. 43. Raport asupra conținutului bibliotecii răposatului Paul Gore din Chișinău făcut în scopul vinderii bibliotecii de către fiul răposatului.

ANRDJI, Fond personal Paul Gore (1766-1927), inv. 359.

ANRM, F. 2, inv. 1, d. 8987, f. 8. Adresa Comitetul de cenzură străină din Odesa din 9 martie 1910 (nr. 212) către Guvernatorul din Basarabiei.

ANRM, F. 2, inv. 1, d. 8987, f. 12. Adresa de răspuns a guvernatorului din Basarabia din 25 aprilie 1910 (nr. 938), către Comitetul de cenzură străină din Odesa.

ANRM, F. 2, inv. 1, d. 8987, f. 20. Adresa Comitetului de cenzură străină din Odesa din 3 mai 1910 (nr.1329), către guvernatorul din Basarabia privitor la pachetele cu cărți sosite pe numele lui Paul.

Bibliografie

Bezviconâi 1932: Gh. Bezviconâi [Bezviconi] Cronică. Însemnări (la cinci ani de la trecerea lui Paul Gore). Viața Basarabiei 11, 1932, 57-59.

Ciobanu 1928: Șt. Ciobanu, Paul Gore. In: Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice. Secția din Basarabia (Chișinău 1928), 5-7.

Colesnic 2010: Iu. Colesnic, Un colecționar de elită – Gheorghe Bezviconi. In: Basarabienii în lume, vol. V (Chișinău 2010), 53-69.

Galaction 1928: G. Galaction, Discurs funebru rostit cu prilejul morții lui Paul Gore. In: Paul Gore. Omul și opera (Chișinău 2003), 41-52.

Ghibu 1992: O. Ghibu, Pe baricadele vieții. In: Basarabia revoluționară. 1917-1918. Amintiri (Chișinău 1992).

Gore 1920: P. Gore, Ștefan Alexandrovici, voievodul voloșchi. Revista istorică VI/10-12, 1920, 1-10.

Halippa 1938: P. Halippa, Despre Paul Gore. Viața Basarabiei 6-7, 1938, 457-460.

Iorga 1927: N. Iorga, Pavel Gore. Neamul Românesc, 11 decembrie 1927 [ediția de duminică].

Malanețchi 2003: V. Malanețchi, Cărțile cu ex-libris-ul lui Paul Gore. Dacia Literară XIV/49 (2/2003), 58-59.

Malanețchi 2003: V. Malanețchi, Mărturii despre Paul Gore și biblioteca sa. Cugetul, revistă de istorie și cultură 2 (18), 2003, 40-44.

Marșalcovschi, Roman 1999: T.T. Marșalcovschi, P. Roman, Pavel Gore promotor al mișcării de eliberare națională din Basarabia. Destin Românesc 3 1999, 62-70.

Nour 2003: Al. Nour, Un fiu credincios al Țării sale. In: Paul Gore. Omul și opera (Chișinău 2003), 55-58.

Palade 2003: Gh. Palade, Paul Gore în procesul de renaștere culturală a Basarabiei după Unirea de la 1918. In: Paul Gore. Omul și opera (Chișinău 2003), 111-117.

Scrisori 1939: Scrisori ale lui Bianu către Paul Gore. Cuget clar III/26, 1939, 409-412, 456-459.

Valuță 1992: N. Valuță, Bibliografi basarabeni. Columna 8-9, 1992, 32-34.

Zotta 2003: S. Zotta, Paul Gore. In: Paul Gore. Omul și opera (Chișinău 2003), 19-40.

Catalogul cărților privitoare la Basarabia din biblioteca lui Paul Gore*

(fragment: primele 60 de titluri)

1. Карта Шуберта (Специальная карта Западной части Российской Империи), 1826-1840 гг.
2. Устав об образования Бессарабской области, 1 апреля 1818 года.
3. Егунов А.Н., Бессарабская губерния в 1870-1875 гг.: Перечень населенных мест [сост. Егунов А.Н.], Кишинев, 1878, 129 с.
4. Кассо Л.А., Россия на Дунае и образование Бессарабской области, Москва, 1913.
5. Бессарабия. Географический, исторический, статистический, экономический, этнографический литературный и справочный сборник.
6. Юбилейный сборник города Кишинева. 1812-1912. Кишинев: Издано Кишиневским Городским Общественным Управлением, 1914.
7. Лашков Н.В., Празднование столетнего юбилея присоединения Бессарабии к России: 1812-1912, Тип. Бессарабского Губернского Правления, Кишинёв, 1914, 157 с.
8. Крупенский А.Н., Краткий очерк о Бессарабском Дворянстве. 1812-1912. К столетнему юбилею Бессарабии, С. Петербург, 1912.
9. Кочубинский А.А., Ляпидарные надписи XV столетия из Белгорода что ныне Аккерман, ЗООИД, Одесса, 1899, с. 527-538.
10. Накко А.К., Очерк гражданского устройства управления в Бессарабии, Молдавии и Валахии во время русско-турецкой войны 1812-1828 гг., Одесса, 1879.
11. Библиографический указатель русской этнографической литературы о внешнем быте народов России. 1700-1910 гг. С. Петербург, 1913.
12. Военно-статистическое обозрение Российской Империи. Том 11. Новороссийские губернии. Часть 3. Бессарабская область. Издательство: Департамент Генерального Штаба, 1849.
13. Труды Бессарабской губернской ученой архивной комиссии (БГУАК), под редакцией И. Халиппа. Том второй, типо-литография Ф.П. Кашевского, Кишинев, 1902, 495 с.
14. Статистическое описание Бессарабии, собственно, так называемой или Буджака (1822-1828). Аккерман: «Издание аккерманского земства», 1889, 520 с.
15. Вельтман А.Ф., Начертания древней истории Бессарабии [сочинение Генерального штаба штабс-капитаном Вельтманом], тип. Семена Селивановского, Москва, 1828.
16. Егунов А.Н., Записки Бессарабского статистического комитета, том 1, Типография Областного Правления, Кишинев, 1864 627 с.
17. Егунов А.Н., Записки Бессарабского статистического комитета, том 2, Типография Областного Правления, Кишинев, 1867, 479 с.
18. Егунов А.Н., Записки Бессарабского статистического комитета, том 3, Типография Областного Правления, Кишинев, 1868.
19. Дневник пребывания Царя-освободителя в Дунайской армии, 1877.
20. Майор фон Раан, Перечень из собственного своего журнала в продолжение прошедшей войны при завоевании Молдавии и Бессарабии 1787-1790, С. Петербург, 1792.
21. Статистические сведения Бессарабской губернии под редакцией Поповского.
22. Труды Бессарабского церковно-историко-археологического общества. Под ред. В. Кудриновского. Вып. 1-2, Кишинев, 1909.
23. Труды Бессарабского церковно-историко-археологического общества. Под ред. В. Кудриновского. Вып. 1, Кишинев, 1909.
24. Могиланский Н.К., Материалы для географии и статистики Бессарабии, Кишинев, 1913.
25. Списки населенных мест Российской империи. Бессарабская область. Сост. Изд. Статистический Комитет МВД.
26. Перевод ручной книги законов Арменопола, С. Петербург, 1831.

27. Заболоцкий-Десятовский А.П., Граф П.Д. Киселев и его время: Материалы для истории императоров Александра I, Николая и Александра II [Соч. А.П. Заболоцкого-Десятовского], Ч. I., С. Петербург, 1882.
28. Заболоцкий-Десятовский А.П., Граф П.Д. Киселев и его время: Материалы для истории императоров Александра I, Николая и Александра II. [Соч. А.П. Заболоцкого-Десятовского], Ч. II. С. Петербург, 1882.
29. Заболоцкий-Десятовский А.П., Граф П.Д. Киселев и его время: Материалы для истории императоров Александра I, Николая и Александра II. [Соч. А.П. Заболоцкого-Десятовского], Ч. I-IV. С. Петербург, 1882.
30. Заболоцкий-Десятовский А.П., Граф П.Д. Киселев и его время: Материалы для истории императоров Александра I, Николая и Александра II. [Соч. А.П. Заболоцкого-Десятовского], Ч. I., IV. С. Петербург, 1882.
31. Драганов П.В., *Bessarabiana*. Ученая, литературная и художественная Бессарабия, Кишинев, 1911.
32. Лашков В., Бессарабия. К 100-летнего юбилея присоединения к России, Кишинев, 1912.
33. Батюшков П., Бессарабия: Историческое описание, С. Петербург, 1892.
34. Накко А.К., История Бессарабии с древнейших времен. Ч. 1, вып. 1, кн. 1: Скифский период. – Тип. Ульриха и Шульце, Одесса, 1873. 186 с.
35. Накко А.К., История Бессарабии с древнейших времен. Ч. 1, вып. 2, кн. 2: Дако-Римский период. Тип. Ульриха и Шульце, Одесса, 1874, с. 187-487.
36. Накко А.К., История Бессарабии с древнейших времен. Ч. 1, вып. 3, кн. 3: Период великого переселения народов. Тип. Ульриха и Шульце, Одесса, 1875, с. 489-902.
37. Накко А.К., История Бессарабии с древнейших времен. Ч. 2, кн. 4: От нашествия Батгя до Букарестского мира, 1241-1812: Славяно-Влахо-Монгольский период. Тип. Ульриха и Шульце, Одесса, 1874, с. 187-487.
38. Вигель Ф.Ф., Воспоминания [в 7 ч.], ч. 1-2, Университетская типография, Москва, 1864-1865. Ч. 1. [2], 237 с.
39. Вигель Ф.Ф., Воспоминания, ч. 3-4, Университетская типография, Москва [Ч. 3. 186 с.; Ч. 4. 178 с.]
40. Вигель Ф.Ф., Воспоминания, ч. 5-6, Университетская типография, Москва [Ч. 5. 218 с.; Ч. 6. 149 с.]
41. Фрациман Ю., К вопросу об епархиях Бессарабии, Кишинев, 1901.
42. Горе П., Записка об однодворцев /мазылах, 1911.
43. Россия. Полное географическое описание нашего Отечества. Новороссия и Крым. Том 14, 1900.
44. Потоцкий С., Историко-географический очерк Бессарабской губернии, Ялта, 1902.
45. Могилянский Н.К., Материалы для географии и статистики Бессарабии, Кишинев, 1913.
46. Сорока П.П., География Бессарабской Губернии Сорока, Тип. А. Попова, Кишинев, 1878, 189 с.
47. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона Банки-Бергер, С. Петербург, 1891.
48. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона Банки-Бергер, С. Петербург, 1893.
49. Защук А. Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Бессарабская область, С. Петербург, 1862, 274 с.
50. Скальковский А.А., Хронологическое обозрение истории Новороссийского края, 1730-1823, т.1-2, Одесса 1836-1838.
51. Скальковский А.А., Опыт статистического описания Новороссийского края, т. 1, Одесса, 1850.
52. Скальковский А.А., Опыт статистического описания Новороссийского края, т. 1-2, Одесса, 1850-1853.
53. Михайлевскоий-Данилевский А.И., Полное собрание сочинений Описание русско-турецкой войны 1806 1812 г., С. Петербург, 1848.

54. Бессарабские Областные Ведомости/БОВ за 1865 и 1866 (статьи).
55. Нестеровский П.А., На севере Бессарабии: Путевые очерки, Варшава, 1910, 106 с.
56. Палаузов С.Н., Румынские государства Валахия и Молдавия в историко-политическом отношении, С. Петербург, 1859.
57. Бантыш-Каменский Д.Н., Путешествие в Молдавию, Валахию и Сербию. Губернская тип. А. Решетникова, Москва, 1810 (очень редкая книга)*.
58. Яковенко И., Нынешнее состояние Турецких княжеств Молдавии и Валахии, и Российской Бессарабской области, с картою. Типография Александра Смирдина, С. Петербург, 1828.
59. Яковенко И., Молдавия и Валахия с 1820 по 1829 год в письмах. Типография Н. Греча, С. Петербург, 1834.
60. Карта Бессарабии, Молдавии, Валахии и части земель к оным прилежащих / Соч. при Военно-Топогр. Депо в 1817 и исправлена 1820 года, С. Петербург, (редкая)*.

Sursa: ANICB, Fond Paul Gore, d. 32, f. 214-246.

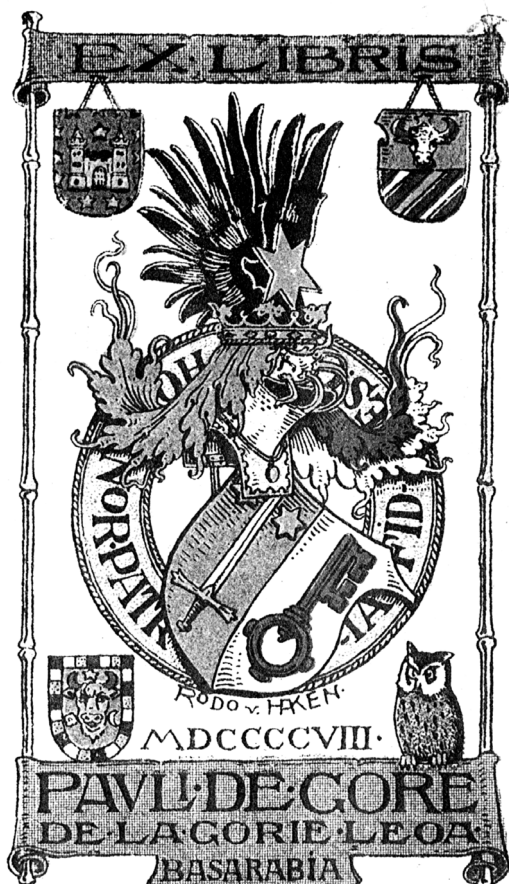
* Catalogul cărților privitoare la Basarabia din biblioteca lui Paul Gore cuprinde 651 titluri.

* raritate bibliografică (însemnarea aparține lui Paul Gore).

* carte rară.

Anexa 2.

Ex-libris din biblioteca lui Paul Gore

Sursa: ANICB, Fond Gore Pavel, d. 21, f. 1-4.

**Adresa de răspuns a guvernatorului din Basarabia din 25 aprilie 1910 (nr. 938),
către Comitetul de cenzură străină din Odesa**

М. В. Д.

БЕССАРАБСКІЙ Въ Одесскій Комитетъ Цензуры Ино-
ГУБЕРНАТОРЪ. странной.

ПО КАНЦЕЛЯРИИ.

Столъ Особ.

Апрѣля ²⁵ 1910 г.

№ 938

г. Кишиневъ.

Увѣдомляю Комитетъ о томъ, что посыл-
ки, адресованныя на имя Г о р е, Дворянска-
го Собранія, П о п е с к о и Юрьевского
Университета, послѣ осмотра цензоромъ из-
даній иностранной литературы, отправлены
по принадлежности.

За Губернатора,
Вице-Губернаторъ.
Двора ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА Камергеръ

За Управляющаго Канцеляріей

Sursa: ANRM, F. 2, inv. 1, d. 8987, f. 12.

Adresa Comitetului de cenzură străină din Odesa din 3 mai 1910 (nr. 1329), către guvernatorul din Basarabia privitor la pachetele cu cărți sosite pe numele lui Paul Gore

O. ст М. В. Д. *55/150* 20

ОДЕССКІЙ КОМИТЕТЪ
ЦЕНЗУРЫ ИНОСТРАННОЙ.

3 Маис 1910 г.
№ *1329*

Господину Бессарабскому Губернатору.

1/5

4/5

Передавъ сего числа, согласно отноше-
нію Вашему отъ 10 Октября 1908 г. за №1329,
въ Одесскую Почтовую Контору п я т ь по-
сылко́къ на имя Г о р е за №№ 616-620, въ ко-
торыхъ оказались книги на румынскомъ язы-
кѣ, для доставленія ихъ въ Канцелярію Ва-
шего Сіятельства, Одесскій Комитетъ Цензу-
ры Иностранной имѣетъ честь просить не от-
казать увѣдомить о результатѣ досмотра
означенныхъ посылокъ.

Предсѣдательствующій
Старшій Цензоръ *Фрэнц*

Секретарь *Бернард*

**Valuable books from the library of Paul Gore
(Identification and/or inventory of sources)**

Abstract

Paul Gore (1875-1927) – an outstanding figure of the socio-political, scientific and cultural life of Bessarabia at the beginning of 20th century, was also known among his contemporaries as a keen collector of old and rare books. Undoubtedly, the most valuable part of the library of Paul Gore consisted of books on the history of Bessarabia. Documents from the National Archives of the Republic of Moldova in Chișinău confirm that he inherited a large part of books from his father Gheorghe Gore (1839-1909). A study of the Paul Gore Fund at the National Archives of Romania in Bucharest gave us a lot of documentary evidence of the destiny of this Bessarabian noble library, which later became a property of the King Ferdinand Fund. However, the fate of its most valuable part – books on the history of Bessarabia, consisted of 651 units of the total number of 6456 volumes – is still unknown.

**Ценные книги из библиотеки Паула Горе
(идентификация и/или инвентаризация источников)**

Резюме

Паул Горе (1875-1927) – выдающийся деятель социально-политической и научно-культурной жизни Бессарабии начала XX века, занимавший многие важные должности, был известен среди современников как увлеченный коллекционер старинных и редких книг. Несомненно, самой выдающейся частью коллекции Паул Горе являлись издания по истории Бессарабии. Большую часть собрания он унаследовал от своего отца Георге Горе (1839-1909), что подтверждается множеством документов из собраний Национального архива Республики Молдова в Кишиневе. Исследование Фонда Паул Горе из Национального архива Румынии в Бухаресте дало нам много документальных свидетельств о судьбе этой бессарабской дворянской библиотеки, оказавшейся позже во владении Фонда короля Фердинанда. Однако участь ее наиболее ценной части – книг по истории Бессарабии, насчитывавших 651 том из общего собрания в 6456 томов – до сих пор остается неизвестной.

16.01.2013

Dr. Maria Danilov, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: danilovmaria@yahoo.com